

KOVÁCS ISTVÁNNÉ-LAÁR TIBOR

A MAGYAR ALUMÍNIUMIPARI MÚZEUM ALAPÍTÁSA ÉS MŰKÖDÉSE

Az 1970-es év folyamán a Székesfehérvári Könnyűfémű a gyártott termékeiből bemutató jelleggel kiállítás megnyitását határozta el. Erre azonban megfelelő kiállítóhely hiányában nem került sor. 1971. november 5-én a 3,5 milliárdos nagyberuházás, a szélesszalag-hengeremű avatási ünnepségére a vállalat kollektívája egy, az alumíniumipar teljes vertikumát átfogó kiállítást készített, az akkori 350 fős munkásszálló előterében.

A kiállítás látogatottsága alapján Juhász János, a Könnyűfémű akkori igazgatója úgy határozott, hogy azt állandó kiállításként megtartja.

Ennek elősegítésére, továbbfejlesztésére létrehozta a vállalat keretében működő „ALUMÍNIUMIPARI MÚZEUM SZERVEZŐ IRODA”-ját, Fekete Ferenc gazdasági tanácsadó vezetésével, a Magyar Alumíniumipari Tröszt-höz tartozó vállalatok képviselőinek a bevonásával. A múzeumi munkák szakmai vitelére a Könnyűfémű Kovács Jánost, a Szent István Király Múzeum muzeológusát kérte fel, mellékfoglalkoztatásban. Az alumíniumipar történetére vonatkozó muzeális emléktárgyak gyarapodása következtében a Könnyűfémű igazgatója a „SZERVEZŐ IRODA” rendelkezésére bocsátotta a már korszerűtlenné vált munkásszálló földszintjének egy részét, mely a jelenlegi múzeum épületének részét képezte.

A MAT vállalatoknál folyó ipartörténeti munkák koordinálására, valamint a múzeum megszervezése érdekében a Magyar Alumíniumipari Tröszt 1974. szeptemberében Ipartörténeti Bizottságot hozott létre, Juhász János a Kőfém igazgatója elnökletével. Titkára Fekete Ferenc lett. Tagjai a MAT vállalatok igazgatói és az ő általuk kinevezett üzemi összekötők voltak.

A múzeummal szerveződési tevékenységet patronálta a Műszaki Múzeumok Főigazgatósága is. Tevékenységével elősegítette, hogy az Alumíniumipari Gyűjteményt a Kulturális Minisztérium Mk/d/16. sz. Működési Engedélyével 1975. december 31-ével múzeummal nyilvánította és működését engedélyezte.

Az Ipartörténeti Bizottság felügyeletével a vállalatok közreműködésével begyűjtött emléktárgyak mennyisége, valamint a kiállítás iránti érdeklődés a Múzeum bővítését tette szükségessé.

A Könnyűfémű vezetősége 1975. végén a Zombori út 12. alatti immár megüresedett, korszerűtlen munkásszállót teljes egészében a kulturális intézmények rendelkezésére bocsátotta, s ezen belül az épületnek kb 75 %-át múzeumi célokra adta át.

Ekkor alakítottak ki egy korszerű nyelvtudiót, nőklubot (szabásvarrás, egészségvédő előadások, egyéb tevékenységek szervezése), művészeti szakkört és nyugdíjas klubot. Ezek a szervezetek a Kőfém által felépített Művelődési Központban kaptak helyet, tehát elköltöztek a múzeum jelenlegi épületéből.

A Múzeum életében jelentős szerepet töltöttek be a nemzetközi kapcsolatok is.

Államközi egyezmények és külön megállapodások alapján több volt a szocialista országgal volt kölcsönös kapcsolat, mely viszonyossági alapon az alumíniumipart próbálta megismertetni, bemutatni.

Ezen kiállítások közül 1975-ben a volt NDK-beli Mansfeld Kombinát Hettstedt-i üzemében rendeztük az első kiállítást.

Ebben az évben készült el az ő kiállításuk itt a múzeumban. 1976-ban a volt Csehszlovákiában, Decinben készítettünk kiállítást. 1977-ben a volt Lengyelország-i Kety üzem készített kiállítást múzeumunkban, mi 1978-ban készítettük el a magyar alumíniumipart bemutató tárlatot.

1983-ban készült el a volt Szovjetunió alumíniumiparát bemutató kiállítás, melyet a Leningrádi VAMI Intézet színesfémipari kutató munkatársai készítettek.

1985-ben adtuk át Leningrádban a magyar alumíniumipart reprezentáló kiállításunkat. Ennek a kiállításláncnak utolsó állomása a szlovákiai zari kombináttal közösen készített kiállítás volt, 1989-ben. A helyi Művelődési Házban rendezett kiállítás méltó befejezése volt a megelőző kiállítások rendezéseinek.

Ezután a kitérő után szeretném folytatni a múzeumunk életének ismertetését.

Már a 70-es évek második felében megfogalmazódott az a gondolat, hogy a magyar alumíniumipar jubileumát kellő tisztelettel meg kell ünnepelni.

Egy monográfia megírását tervezték, mely a bauxit felfedezésétől az alumínium-késztermék megjelenéséig vertikumában mutatná be a magyar alumíniumipart. Ezzel egyidőben egy jubileumi kiállítás gondolata is megszületett. Az előkészületekben aktívan részt vettek a Magyar Alumíniumipari Trösztökhöz tartozó vállalatok ipartörténeti összekötői is.

Elkezdődött az anyaggyűjtés, mely a kiállítás forgatókönyvének alapját jelentette. A kiállítás elkészítését, a könyv megjelentetését, a timföldgyártás 50. évfordulójára koncentrálták (1984.) Közben a gánti bauxitbányászat 50 éves jubileumán a Fejér megyei Bauxitbánya Vállalat mint jogutód, az első külfejtésű bauxitbánya területén szabadtéri múzeumot alakított ki a korabeli berendezések és felszerelési tárgyak bemutatásával. A mélyművelésű bauxitbányászat fejlődésének bemutatására pedig egy bányavárat építettek ki. Itt helyezték el a bányaépítés, világítás, szállítás, fejtés, hírközlés fejlődését bemutató írott és tárgyi emlékeket.

A Gánti Bauxitbányászati Múzeum (TMK/d/17. sz. alatt) 1978. május 1-jei kelezésű működési engedéllyel a Magyar Alumíniumipari Múzeum fenntartásában fejtette ki tevékenységét.

A jubileumi előkészületek mellett Tapolcán létrehozták a Bauxitbányászati Gyűjteményt, mely a Magyar Alumíniumipari Múzeum Állandó Kiállításaként kapta meg a működési engedélyt 1982. szeptemberében. Az ipari hagyományápolás és az ipartörténeti műemlékvédelem hatékonyabbá tételére születtek meg egyes miniszteri rendeletek az 1980-as évek elején. Ezeknek célja volt az adott szaktárca egész területéhez tartozó szakágazatokban leletfigyelő és bejelentő aktívahálózat létrejötte, a múzeumi célú értékmentések érdekében.

Ez volt a célja az Ipari Minisztérium 112. számú rendelkezésének is, mely 1982-ben lépett hatályba. A minisztérium és az országos szakfelügyelet közreműködésével jött létre. Ez a rendelet nagyban hozzásegítette a múzeumokat a muzeális emlékek begyűjtéséhez. Ezeket a rendeleteket 1989-ben visszavonták, hatályukat veszítették. Azzal az indoklással tették ezt, hogy az Ipari Minisztérium profiljába nem tartozik a hagyományvédelem.

Ennél viszont sokkal nagyobb a veszélyhelyzet a vállalatok privatizációja miatt.

Sok esetben nem lehet eléggé időben érkezni az átalakulási folyamatukat élő vállalatokhoz.

Így előfordulhat a muzeális emlékek elvesztése.

Az 50 éves jubileumi állandó kiállítás — melynek összefoglaló címe — 50 ÉVES A MAGYAR ALUMÍNIUMIPAR — megnyitása 1984. szeptember 7-én volt.

Az akkori naprakész kiállítás ma már muzeális értéket képvisel. Az alumíniumipart sem kerülte el az a változás, mely az elmúlt években megtörtént átalakulási folyamat során átrendezte az egész magyar gazdasági életet.

A kiállítás átadása után sok lehetőség adódott arra nézve, hogy a muzeális értékeket begyűjtsük a múzeumba. Annak ellenére, hogy a múzeum működése iparvállalat gazdálkodási berkeiben volt biztosítva, az egy ideig jól működő ipartörténeti bizottság sikeresen helytállt. Közben egyre szorosabb kapcsolat alakult ki az Országos Bányászati és Kohászati Egyesület Történeti Bizottságával és ezen belül a Fémkohászati Szakosztály tagjaival, akik aktívan vettek részt az ipartörténeti munka feltérképezésében. Az ő kezdeményezésükre jött létre

az alumíniumipari Ki-kicsoda?, melynek gyűjtése és rendszerezése az utóbbi időben egy kicsit lelassult, de erre a magyarázat az iparág megtorpanása, átalakulása és természetesen a múzeum dolgozói létszámának csökkenése.

1992. március 4-én meghalt Dr. László Gábor, az alumíniumipari múzeum első kinevezett igazgatója, aki 1978. augusztus 1-jétől volt a múzeum élén.

A Történeti Bizottság közreműködésével időszaki kiállítás készítésével méltón megemlékeztünk a timföldeljárás 100 éves jubileumáról, mely K.J. BAYER nevéhez fűződik: és az alumíniumkohászat 100 éves jubileumáról, mely Ch.M.HALL — P. HEROULT nevéhez fűződik.

1992. márciusában nyitottuk meg azt a centenáriumi kiállítást, melyet az Országos Bányászati és Kohászati Egyesület Történeti Bizottságának Fémkohászati Szakosztályával közösen készítettünk Laár Tibor irányításával.

A múzeum mindenkori fenntartója a Magyar Alumíniumipari Tröszt volt, gazdasági ügyeinek bonyolítását a Székesfehérvári Könnyűfémmű látta el.

A Könnyűfémmű vegyesvállalattá alakulása után — miután a partner cég nem vállalta a további szerepet a múzeum életében — a Múzeum teljes egészében a HUNGALU Rt. kezelésébe és fenntartásába került. A jelenlegi fenntartó gazdasági problémái ellenére igyekszik mindent elkövetni annak érdekében, hogy az iparág történetét őrző, gyűjtő és bemutató múzeum igazi reprezentánsa legyen az iparágban. Az iparágban bekövetkező változások átrendeződést hoztak létre a múzeum működtetésével kapcsolatban is.

A bauxitbányászat nehéz gazdasági körülményei azt eredményezték — többek között —, hogy a Gánti Bauxitbányászati Múzeum és a Tapolcai Bányászati Gyűjtemény is a HUNGALU Rt. fenntartásába került, ami szintén nehezíti a működtetést.

Nagy segítséget jelentett az elmúlt két évben az, hogy az Országos Műszaki Múzeum, az országos gyűjtőkörű múzeumok, az Országos Bányászati és Kohászati Egyesület elkötelezett szakembereinek összefogása eredményeképpen az állami költségvetésből meghatározott összeget biztosítanak a nehéz helyzetben, vagy éppenséggel a csőd szélén álló technikatörténeti gyűjtemények megőrzésének érdekében. A jelenlegi körülmények között csak reménykedni lehet, hogy a jövőben is lesznek olyan szakemberek, akik a nehéz gazdasági körülmények ellenére is támogatói lesznek a magyar ipari emlékek megőrzőinek.